מטות ג

א. ביים לעצטן פסוק פון דער סדרה, „ונבח הלך וילכוד את קנת גו' ויקרא לה נבח בשמו", שטעלט זיך רש"י אויף די וועדטער „ויקרא לה נבח" און איז מפרש: לה[1] אינו מפיק ה"א. וראיתי ביסודו של רבי משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה שם זה[2] לפיכך הוא רפה שמשמע*[2] מדרשו כמו לא. ותמהני מה ידרוש בשתי תיבות הדומות לה, ויאמר לה בועז[3], לבנות לה בית[4].

דאַרף מען פאַרשטיין:

א) אויב רש"י האָלט אַז דער פירוש פון ר' משה הדרשן איז ניט אויסגע־האָלטן לויט פשוטו של מקרא — ווייל „תמהני מה ידרוש" ביי די אַנדערע צוויי וועדטער „לה" אַן א מפיק ה"א — פאַר־וואָס האָט ער מלכתחילה אַראָפ־געבראַכט זיין דרש?

ער האָט געדאַרפט אויך דאָ זאָגן, ווי מען געפינט בכמה מקומות[5] אין פירוש רש"י על התורה, אַז ער זאָגט אויף אַ וואָרט „לא ידעתי", ער ווייס ניט דעם פשט פון דעם וואָרט — כאָטש אַז אין מדרשי רז"ל זיינען דאָ אויף דעם פירושים וביאורים, וואָרום היות די פירושים פון חז"ל זיינען אינגאַנצן ניט ע"ד הפשט, ברענגט זיי ניט רש"י אין זיין פירוש[6] וואָס איז פשוטו של מקרא[7].

ב) פאַרוואָס ברענגט רש"י פריער פונעם פסוק „ויאמר לה בועז" אין רות (כתובים) און דערנאָך פון פסוק „לבנות לה בית" אין זכרי' (נביאים) — אין סדר התנ"ך קומט דאָך נביאים פאַר כתובים?

ג) די קשיא פון רמב"ן[8]: אין מדרש רות[9] זיינען פאַראַן דרשות סיי אויף „ויאמר לה בועז" און סיי אויף „לבנות לה בית" (צוזאַמען מיט דעם דרש אויף אונזער פסוק „ויקרא לה נובח" — „שלא עמד לה אותו השם") וואָס פאַר־ענטפערט אויך ביי זיי דעם „חסרון המפיק"[10] — היינט וואָס זאָגט רש"י „ותמהני מה ידרוש"?

[און ס'איז אַ דוחק צו זאָגן אַז רש"י האָט דעם מדרש רות ניט געזען[11], ווי

1) להעיר מעוד חידוש בתיבת לה שהיא ב„תרי טעמי" (מירכא כפולה) — וראה זח"ג קפט, א. פרדס שער הטעמים. לקוטי לוי"צ לזח"ג (ע' רסח, רעז).

2) רא"ז לזה מדה"י א ב, כג (כמש"כ ברש"ש למד"ר רות פ"ה, ה).

*2) בדפוס א' וב' דרש"י, וכן בכו"כ כת"י רש"י — „שמשמש".

3) רות ב, יד.

4) זכרי' ה, יא.

5) ראה לקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 2 ובשוה"ג שם, וש"נ.

6) להעיר מכמה מקומות (לדוגמא: וישלח לג, כ. וארא ו, ט. ועוד) שמביא רש"י מדרשות חז"ל וכותב (ומקשה) עליהן שאינן לפי פשוטו של מקרא (ומפרש הפשט). ואכ"מ.

7) אבל יש לחלק, שהרי בנדו"ד הדרש מצ"ע מתאים כאן, אלא שקשה עליו ממק"א.

8) ועד"ז ברע"ב ועוד לרש"י כאן.

9) רבה פ"ה, ה.

10) לשון הרמב"ן שם.

11) להעיר, שבחזקוני וריב"א כאן הביאו הדרש דרות רבה (על „ויאמר לה בועז") בשם „יש נותנין בה(ם) טעם". ובפי' הרא"ש עה"ת כותב על דרש זה

*) ועל „לבנות לה בית" מביאים דרש „בקש לבנות ולא בנה זו עניות תורה שירדה לבבל ואשתרבובי כו' והוא שאמרו רבותינו לבנות ולא בנה" (וראה פי' הרא"ש ובעה"ט כאן) — ראה סוגיא דסנהדרין וקידושין שהובאה לקמן בפנים. „לשון אחר" בפרש"י קידושין (מט, ב. הובא בתוס' שם בשם הקונטרס).

דער רמב"ן וואונדערט זיך „והרי הרב אוצר בלום לתורה להלכות ולהגדות ואשתמיטתי׳ כו׳").

נאָך שטאַרקער (פרעגט דער רמב"ן): אויך אין גמרא (אין מס׳ סנהדרין[12]) איז דאָ אַ דרש אויף דעם וואָס דער ווארט „לה" פון „לבנות לה בית" איז „אינו מפיק ה"א" — די גמרא זאָגט, אַז דער פסוק רעדט וועגן „חנופה וגסות הרוח שירדו לבבל", און פון דעם וואָס עס פעלט דער דגש אין ה"א לערנט מען אָפּ אַז די ירידה (פון גסות הרוח) אין בבל איז ניט געווען אין אַ קביעות'דיקן אופן — „לבבל נחית" און דערנאָך „אישתרבובי להתם" (לעילם).

און אע"פ אַז רש"י בפירושו על הש"ס[13] לערנט, אַז די ראי׳ פון „לבנות לה בית" אַז „אישתרבובי להתם" — איז (ניט פון דעם וואָס „לה" האָט ניט קיין מפיק ה"א, נאָר) פון דעם וואָס עס שטייט „לה" לשון יחיד[14]

— ווייל וויבאַלד אַז פריער שטייט אין פסוק[15] „והנה שתים נשים .. ולהנה .. גו׳" (לשון רבים), וואָס זיינען מרמז אויף (די צווי׳ זאכן שירדו לבבל) „חנופה וגסות הרוח", און דערנאָך שטייט „לבנות לה בית", לשון יחיד — איז דערפון געדרונגען, אַז „כשבאו לבנות בית לקבוע בבבל"[16] איז נאָר געבליבן „חנופה לחודה"[16] (און גסות הרוח „אישתרבובי להתם") —

פונדעסטוועגן איז ניט מתאים צו פרעגן בלשון תמי׳ „ותמהני מה ידרוש כו׳", וואָרום כאָטש אַז רש"י (האָט אַ טעם פאַרוואָס ער) וויל ניט לערנען אַזוי אין גמרא, קען דאָך אַבער זיין אַז ר׳ משה הדרשן האָט יאָ אַזוי געלערנט דעם פשט אין גמרא[17].

ב. דער ביאור אין דעם:

מ׳האָט שוין געוואַרט פיל מאָל, אַז אויך די דרשות חז"ל וואָס רש"י ברענגט אַראָפּ בפירושו על התורה זיינען „קרוב" צו פשוטו של מקרא, ובלשון רש"י[18] — „אגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו". אַבער די דרשות וואָס זיינען אינגאַנצן ניט ע"ד הפשט ברענגט זיי רש"י ניט אַראָפּ (וכנ"ל סעיף א׳).

„ראיתי בפי׳ הרב ר"מ הדרשן ז"ל"••!
ולהעיר, שבילקוט ראובני כאן הובאה דרשת ר"מ הדרשן בשם הפסיקתא.

12) כד, א. ועד"ז בקידושין מט, ב.

13) קידושין (בפי׳ הא׳) וסנהדרין שם. וכן פי׳ הר"ח סנהדרין שם.

14) וכן תירץ במיני תרגומא וי"ג — תרגימא• (לר׳ ישעי׳ (פיק) בערלין) קושיית הרמב"ן על רש"י.

••) ובשו"ת חוט השני (סי׳ כ) נקט בפשיטות דר"מ הדרשן לקח דבריו ממדרש רות.

15) זכרי׳ שם, ט.

16) לשון רש"י קידושין שם.

17) וכן פירשו בתוס׳ קידושין שם.

18) בראשית ג, ח. ועוד.

•) כן הוא באוצר הספרים (בן יעקב) — „תרגימא" ביו"ד. אבל בבית עקד ספרים (פריידברג) וב„פליטת ספרים" (השלמות לשם הגדולים) תרגומא בוא"ו. והעירני חכם א׳ אשר בהקדמת **המחבר** לספרו „יש סדר למשנה" (שנדפס בסוף משניות יכין ובועז) „מיני תרגימא על אונקלוס" (וכן בפירושו לברכות פ"ו משנה ב׳ בסופו — מיני תרגימא). ובשארית ציון (השלמות לשם הגדולים) מעתיק נוסח מצבת המחבר „אזכור י"ב חבורים . . לקדם במיני תרגימא"א. משא"כ בהקדמת חתן חתן המחבר (כי לא נמצא בדפוסי ספר זה הקדמת המחבר) (וכן בההסכמות כו׳) „מיני תרגומא" בוא"ו וכן הוא בשער הספר וכו׳. וכן בהקדמת חתן המחבר לס׳ שאילת שלום „מיני תרגומא".

— ובכלל צ"ע עד כמה דייק הבחור הזעצער בכתבי"ד דהנ"ל, ובהזעצער"ס עצמם אין ראי׳ מאחד לחברו.

פון דעם איז פאַרשטאַנדיק בעניננו, אַז וויבאַלד רש״י ברענגט דעם דרש פון ר׳ משה הדרשן אויף „ויקרא לה נבח״, האָט עס אַן אָרט אין פשוטו של מקרא; און דאָס וואָס רש״י זאָגט „ותמהני מה ידרוש בשתי תיבות כו׳״, מיינט ער ניט דערמיט אַז מען קען בכלל ניט געפינען אַ דרש אויף די צוויי ווערטער, נאָר אַז מ׳קען ביי זיי (לויט רש״י) ניט דרש׳נען דעם „לה״ (אַן אַ מפיק ה״א) אין דעם זעלבן אופן ווי ער דרש׳נט דאָ — אַ דרש קרוב לפשוטו של מקרא — ווייל די דרשות אויף זיי וואָס זיינען דאָ אין מדרש (וש״ס) זיינען לגמרי ניט ע״ד הפשט[19] (כדלקמן סעיף ד׳ ואילך).

עפ״ז איז אויך מדויק לשון רש״י „ותמהני מה ידרוש כו׳״ — ניט „וקשה לי״ וכיו״ב — ווייל דאָס איז ניט קיין קשיא און סתירה צום דרש פון ר״מ הדרשן דאָ, נאָר אַ תמי׳, וואָס פאַר אַ דרש וועט ער זאָגן אין די צוויי אַנדערע פסוקים (ווערטער)

[און עס קען זיין, אַז ביי יענע צוויי ווערטער איז דער דרש באופן אחר, וואָס איז טאַקע ניט אויסגעהאַלטן לויט פשוטו של מקרא; ווייל, ווי גערעט אַמאָל, י״ל אַז אין נביאים וכתובים זיינען דאָ כו״כ פסוקים און ווערטער וואָס מען מוז זיי טייטשן ניט ע״פ פשטות[20] — אַנדערש ווי חמשה חומשי תורה וואו מען דאַרף טייטשן אַ פסוק לויט פשוטו דוקא[21]],

רש״י וואונדערט זיך — „ותמהני״ — „מה ידרוש כו׳״: וואָס וועט ר׳ משה הדרשן דרש׳נען אויף די אַנדערע צוויי ווערטער „לה״ — צי דאָס וועלן זיין דרשות וואָס זיינען קרוב לפשוטו של מקרא, ובמילא — „מצאתי לו חבר״ צום דרש אויף אונזער פסוק; אָדער די דרשות שבמדרש (וש״ס) וכיו״ב וואָס זיינען ניט ע״ד הפשט (ובמילא — „לא מצאתי לו חבר״).

ג. להסברת הענין דאַרף מען פריער מבאר זיין וואָס רש״י זאָגט „לה אינו מפיק ה״א .. שמשמע מדרשו כמו לא״: בהשקפה ראשונה מיינט דאָ רש״י צו זאָגן, אַז דאָס איז כאילו ס׳וואָלט גע־שטאַנען אין פסוק „לא (נבח)״[22] — דער נאָמען פון שטאָט איז ניט נבח (וואָרום „לא נתקיים לה שם זה״).

אָבער דער פירוש איז היפך פשוטו של מקרא (ובמילא היפך פונעם כלל פון רש״י בפירושו על התורה[18] — „אני לא באתי אלא לפשוטו״), וואָרום מיט „ויקרא לה נבח בשמו״ מיינט דער פסוק, בפשטות, צו דערציילן אַז נבח האָט די שטאָט אָנגערופן מיט זיין נאָמען — „נבח״;

נאָר רש״י איז מדייק „שמשמע מדרשו

19) כן פירש גם בס׳ אמרי שפר — הועתק בצידה לדרך כאן•. אלא שבצידה לדרך כתב ע״ז „ולפי דבריו צ״ל הא דקאמר רש״י ותמהני מה ידרוש כו׳ ר״ל מה ידרוש שיהי׳ .. כפי הפשט ולא דרך דרש ואין זה במשמעות הלשון דא״כ לא ה״ל לסתום אלא לפרש״. אבל ע״פ המדובר כמ״פ שכל ענינו של רש״י בפירושו עה״ת הוא — כפי שכותב רש״י בעצמו וכו״כ פעמים בפירושו — „לא באתי אלא לפשוטו של מקרא״, לא הוצרך רש״י לפרש יותר.

•) ראה גם שפ״ח כאן (אבל בנוגע לגוף פירושו, כבר הקשה עליו במיני תרגומא שם. ואכ״מ).

20) ובפרט שהכתובים דזכרי׳ שם מדברים דרך משל, וגם תיבות „לבנות לה בית״ גופא הן רק משל (ולא בית כפשוטו).

21) שלכן גם פירוש רש״י לנ״ך אינו כ״כ ע״ד הפשט כפירושו לתורה, כמדובר כמה פעמים.

22) ראה באר מים חיים (לאחי המהר״ל), דבק טוב ושפ״ח כאן. מת״כ לרות רבה שם. וראה פי׳ הרא״ש כאן. ועוד.

כמו לא״[23] (און ניט אַז „משמעו לא״ (ממש)), דאָס הייסט: דער „אינו מפיק ה״א״ מיינט צו מרמז זיין, אַז די זאָך וועגן וועלכער דער פסוק רעדט איז „רפה״, איז אַ שוואַכע מציאות[24] — נבח האָט טאָקע געגעבן דעם נאָמען „נבח״ (וואָס דערפאַר שטייט ניט „לא״), דאָס איז אַבער גענוגן אין אַ שוואַכן אופן, דער נאָמען האָט ניט געהאַט קיין קיום[25].

ד. דערמיט וועט פאַרענטפערט בפשטות פאַרוואָאָס מ׳קען ניט נוצן דעם זעלבן דרש (ע״ד הפשט) אין פסוק „ויאמר לה בועז״:

. אין מגילת רות (דאָרט[26]) שטייט, אַז רות האָט געזאָגט צו בועז׳ן „לא אהי׳ כאחת שפחותך („איני חשובה כאחת מן השפחות שלך״[27] — און אַלס ענטפער אויף אירע רייד איז דער פסוק ממשיך) ויאמר לה בועז לעת האוכל גשי הלום ואכלת גו״. דרש׳נט דער מדרש אויף „ויאמר לה בועז״ („לה״ אַן אַ מפיק ה״א), אַז בועז האָט איר געענטפערט: „חס ושלום אין את מן האמהות (שפחות) אלא מן האימהות (שרה רבקה כו׳[28])״, ד.ה. אַז אויף דעם וואָס זי האָט געזאָגט „לא אהי׳ כאחת שפחותך״ האָט בועז געענטפערט „לה״ — „לא״, „לא כן הדבר כאשר דברת״[29].

איז מובן אַז דער דרש איז דאָ כלל ניט אויסגעהאַלטן אין דרך הפשט — דאָ קען מען ניט זאָגן אַז ס׳איז „מדרשו כמו לא״, ווייל די ווערטער „אין את מן האמהות״ זיינען ניט ח״ו באופן רפה, נאָר שלילה לגמרי[30].

ועד״ז אין פסוק „לבנות לה בית״:

אמת טאָקע אַז „גסות הרוח״ איז געוען אין בבל באופן „רפה״, אַן אַ קיום („אישתרבובי להתם״) — אַבער לויט פשוטו של מקרא, רעדט ניט דער פסוק „לבנות לה בית״ וועגן „גסות הרוח״, נאָר אויסשליסלעך וועגן „חנופה״; און ווי געבראַכט פריער (סעיף א׳) פון פירוש רש״י לש״ס, אַז פון דעם וואָס

23) להעיר מהגירסא בדפוס ב׳ דרש״י „שמשמש כמו לא״. ובא׳ מכת״י רש״י: הוי כמו לא.

24) עדמשנ״ת (לקו״ש ח״ח ע׳ 62. לקו״ש חט״ו ע׳ 113 ס״ה) לענין ניקוד ע״ג תיבה.

25) ראה עד״ז באמרי שפר שם, שרק כאן הדרש הוא כפי הפשט לפי ש„יתקיימו שתיהן מלת לה בה״א ומלת לא באל״ף שהרי בתחלה קרא למקום ההוא נובח ועמד לה שם ההוא זמן מה אלא שאח״כ לא נתקיים לה שם זה״, משא״כ כאשר מתקיים רק מלת לא באל״ף הוא רחוק מפשוטו של מקרא. וראה לקמן הערה 30.

26) שם, יג.

27) רש״י רות שם.

28) ו„זהו שאמרו (רות ד, יא) הזקנים לבועז יתן ה׳ את האשה .. כרחל וכלאה שהיו גבירות״ (חזקוני וריב״א שם).

29) מת״כ שם.

30) באמרי שפר שם, שדרש זה רחוק מפשש״מ כי לפ״ז לא נתקיים בו כלל מלת לה בה״א אלא מלת לא באל״ף לבד — אבל פי׳ צ״ע, שהרי נתקיימו שתיהן (לה בה״א ולא באל״ף) כי בועז דיבר לרות (לה בה״א) אלא שתוכן דיבורו הי׳ „לא״ (באל״ף) — משא״כ להמבואר בפנים, שלרש״י תיבת „לה״ בלי מפיק ה״א מורה על מציאות „רפה״.

וצע״ק למה לא דרש רש״י כהדרש [הובא בפי׳ הרא״ש (בשם י״מ), בעה״ט ורע״ב (בשם „מה שנמצא כתוב במדרש״)] „שאמר לה ע״י שליח ולא הוא בעצמו״ — שהייתה אמירה שאינה בתוקף („לא הוא בעצמו״). ובשפ״ח כאן שולל פי׳ זה („וזה אינו״) מבלי לפרש טעמו.

ואולי י״ל: מכיון שבועז רצה לדבר על לב רות ולעודדה, לא יאמר לה דברים אלו דוקא (ודלא כשאר כל אמירותיו אלי׳) ע״י שליח.

*) באמרי שפר שם כתב גם על דרש זה שנתקיים רק לא באל״ף — אבל גם בזה צ״ע, שהרי ישנה אמירה לה (לה בה״א) אלא שהיא לא ע״י הוא בעצמו.

דער פסוק זאגט „לה״ לשון יחיד — ניט „להן״ לשון רבים (ווי פריער) — איז מוכח[31], אז דער פסוק רעדט נאר ווען איין זאך, „חנופה לחודה״, ווייל „חנופה״ איז ניט „אישתרבובי להתם״ — זי איז געבליבן אין בבל אויף שטענדיק[32] — קען מען דאך ניט טייטשן אז דער „לה״ (אן א מפיק ה״א) ל׳ יחיד איז מרמז אויף נאך א זאך און וואס איז דא געווען באופן „רפה״[33].

ה. מען דארף אבער פארשטיין:

לויטן דרש אין מדרש רות איז דער פסוק „לבנות לה בית״ מרמז אויפן שקר פון שנער (בבל), און דער „לה״ אן א מפיק ה״א איז „מלמד שאין לשקר תשועה״ — האט דאך רש״י געקענט אנ־נעמען דעם דרש, וואס איז בדומה צו זיין פירוש אויף „ויקרא לה נבח״ — דער שקר איז דא במציאות, ס׳איז אבער נאר באופן „רפה״, היות אז „אין לשקר תשועה״ (עס האט ניט קיין קיום)[34];

און דאס וואלט אויך געווען בהתאם מיט פירוש רש״י אויף ש״ס, אז „לבנות לה בית״ גייט אויף „חנופה״, ווארום „חנופה״ איז אויך שקר[35], ווי רש״י טייטשט[36] אפ „חנופה״ — „שמראין עצמם חסידים״.

והביאור בזה[37]: אויב מ׳זאל זאגן אז מיטן „לה״ אן א מפיק ה״א ווייל דער פסוק מרמז זיין אויף א מציאות „רפה״ — חנופה ושקר שאין לו תשועה — שטעלט זיך די קשיא: פארוואס איז די הדגשה נאר בנוגע חנופה אליין, און ניט אויך בנוגע גסות הרוח (ואדרבה, דאס איז מסתבר יותר ביי גסות הרוח) וואס איז ירדה לבבל (דוקא, נאר) אין א אופן פון „רפה״ („אישתרבובי להתם״)[38] כנ״ל?

פון דעם וואס דער פסוק זאגט „לה״ לשון יחיד — אז מ׳רעדט דא נאר ווען איין זאך, חנופה — איז מוכח, א) אז דער פסוק איז ניט אויסן דעם ענין פון (דעם וואס) חנופה) אין לו תשועה, און ב) דער פסוק מיינט די ירידה פון חנופה אין בבל באופן קבוע (ניט ווי „אישתר־בובי להתם״ פון גסות הרוח).

---

31) אבל ראה תוס׳ קידושין שם שהקשו על פירוש זה — „ולא נהירא דהא בכל הפרשה קורא איפה לשון יחיד ועל זה שייך שפיר לבנות לה״. ולכאורה כן משמע בפרש״י זכרי׳ שם.

32) כלשון רש״י קידושין שם „גבי קביעותא״, „לבנות בית לקבוע בבבל״.

33) ולאידך — להפירוש (לשון אחר בפרש״י קידושין שם. וראה הנסמן לעיל שוה״ג הא׳ להערה 11) ד„לבנות לה בית״ פירושו „לבנות ולא בנה״ (ומזה נלמד דגסות הרוח אישתרבובי לעילם) — ה״ז שלילה לגמרי (לא בנו לכתחילה), כמ״ש באמרי שפר שם.

34) בבאר מים חיים שם: „ואין נראה לרש״י שהרי לבנות לה בית כתיב, אלא שמדרשו הוא כמו לא ושקר אין לו קיום כלל ואין ראוי לקרית בית כלל״ — אבל לכאורה, מכיון שה„שקר״ דבבל הי׳ נמשך משך זמן רב (כל זמן שבבל קיימת), שייך לומר עליו „בית״ ו„קביעות״ (אף שאין לו תשועה וקיום).

35) ראה מת״כ למדרש שם: שאין לשקר כו׳, ומקרא זה מדבר בחנופה כו׳. וברע״ב הנ״ל: שהשקר והחנופה אין לו רגלים והתם בזכרי׳ בחנופה משתעי קרא.

36) סנהדרין שם ד״ה ככנפי החסידה.

37) ולהעיר, שיש חילוק בין נדו״ד (ויקרא לה נבח) ל„לבנות לה בית״: בנדו״ד נתבטל שם העיר (כשהעיר היתה קיימת), משא״כ שם מדבר ע״ד בנין בית לשקר בשנער (בבל), והרי כ״ז שבבל קיימת הי׳ בה בית לשקר, וא״כ אינו מתאים לומר עליו שהוא מציאות „רפה״ בבבל.

38) זכר ורמז לזה (שדבר המשתרבב מתואר בלשון „רפה״) בפי׳ ר״ח (שבת קמא, ב) דמגעל רפוי — משתרבב מן הרגל.

ו. ע"פ כהנ"ל איז אויך פאַרשטאַנדיק פאַרוואָס רש"י איז מקדים דעם פסוק פון רות פאַר דעם פסוק פון זכרי':

אין דעם פסוק „ויאמר לה בועז" (פון רות) איז דער דרש גופא היפך הפשט: לויטן דרש מיינט „ויאמר לה" — „ויאמר לא", כנ"ל: און דערפאַר איז רש"י שולל דעם דרש פריער, ווייל ער איז ווייטער פון דרך הפשט ווי דער דרש אויפן פסוק „לבנות לה בית", ווָאס איז יע מתאים צום דרך הפשט (ווָארום „לה" איז מרמז אויף אַ מציאות רפה — „אישתרבובי להתם" אַדער „אין לו תשועה"), נאָר ס'איז שווער אַזוי צו לערנען מצד דעם שינוי הכתוב פון לשון רבים צו לשון יחיד, כנ"ל.

ז. פון ינה של תורה אין דעם פירוש רש"י:

די אַלע דריי מקומות וואו עס שטייט „לה" אַן אַ מפיק ה"א ריידן בשייכות צו אַ מציאות פון ניט־קדושה: אין אונזער פרשה רעדט זיך וועגן אַן איינגענומענער שטאַט פון אמורי: „ויאמר לה בועז" — וועגן רות המואבי'; און „לבנות לה בית" — וועגן (גסות הרוח ו)חנופה (שקר) פון בבל.

און דערפאַר שטייט „לה" אַן אַ מפיק ה"א, צו מרמז זיין, אַז די מציאות פון לעו"ז איז אַ מציאות „רפה": נאָר קדושה איז אַ מציאות אמיתית ונצחית, אַבער לעו"ז איז ניט קיין מציאות אמיתית, ובמילא איז זי ניט קיין בר קיימא[39].

אויף דעם זאָגט רש"י „ותמהני מה ידרוש" אין די פסוקים „ויאמר לה בועז לבנות לה בית":

בשלמא אין אונזער פסוק וואו דער מדובר איז וועגן אתכפיא פון לעו"ז (און ניט וועגן זיין נתהפך ווערן לקדושה)[40] — וילכוד גו' — פאַסט דער רמז פון „לה" אַן אַ מפיק ה"א, וואָס איז מרמז ווי די מציאות פון לעו"ז ווערט ניט נתהפך;

אָבער אין די אַנדערע צוויי פסוקים רעדט זיך דאָך וועגן אַ מציאות פון לעו"ז ווי זי ווערט נתהפך לקדושה: רות המואבי' האָט זיך מגייר געווען און איז נתעלה געווָארן צו די העכסטע מדרגות פון קדושה, ביז אַן זי איז כאחת „מן האימהות"; ועד"ז „לבנות לה בית" — דער „שקר" פון בבל — מיינט בפנימיות, די שקו"ט פון תלמוד בבלי[41] וואָס „נשתלשלה בחשך .. אפילו בשקר"[42], און דוקא דורך דעם „במחשכים הושיבני .. זה תלמודה של בבל"[43] ווערט אויפגעטאָן דער „לבנות לה בית", די העכסטע דרגא אין תורה — בחי' „בית" שבתורה[44], „בית נאמן"[45];

און וויבאַלד אַן דאָ רעדט זיך וועגן לעו"ז ווי דאָס ווערט נתהפך לקדושה, פאַסט אויף דעם ניט דער „לה" אַן אַ

---

39) ראה בארוכה ד"ה ראשית גוים עמלק תר"פ (בסה"מ תר"פ).

---

40) וי"ל שזהו טעם הפנימי מה ש„לא נתקיים לה שם זה" — כי מכיון שלא נתהפך הלעו"ז, לכן חזר וניעור הלעו"ז אח"כ ובטל השם של קדושה.
וצע"ק מדה"י (שם) שגם חוות יאיר נלקחה מבנ"י.

41) שלכן הובא (בסנהדרין שם) בהמשך הסוגיא ע"ד אופן לימוד התורה בבבל.

42) תו"א יז, ב.

43) סנהדרין שם.

44) ראה בארוכה המשך מים רבים תרל"ו בסופו. ושם, שבחי' „בית" דתורה היא תושבע"פ. וראה שערי אורה (ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך), המשך תרס"ו (ע' צ ואילך), סה"מ תש"ח (ע' 121 ואילך) ועוד — במעלת תלמוד בבלי, שע"י דוקא מגיעים להעלם העצמי כו'.

45) ראה המשך מים רבים שם (ובהערה תיד שם).

מפיק ה"א, דממה־נפשך: די קליפה עצמה איז אינגאַנצן בטל געוואָרן, ס'איז „לא" ממש, און מצד דרגת הקדושה — דאַרף דאָ שטיין מיט אַ דגש דוקא, תוקף הכי גדול, ואדרבה — דוקא אין אתהפכא חשוכא לנהורא זעט זיך דער אמת'ער „תוקף" פון קדושה[46].

(משיחת ש"פ מטו"מ תשכ"ה)

46) ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 434 ועוד.